

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії і спеціальних методик

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
логопедії і спеціальних методик
протокол № ____ від ____ 202__
р.
Завідувач кафедри
Олексій ГАВРИЛОВ

ЛОГОГІМНАСТИКА ООК 23

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО КУРС

Викладач (викладачі)	Мілевська Олена Павлівна
Контактний телефон	(03849)75658
E-mail	olena.milevska@kpnu.edu.ua
Профайл викладача	http://logo.kpnu.edu.ua/sklad-kafedry/milevska-olena-pavlivna/
Назва освітньої програми	Дошкільна освіта. Логопедія
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність	012 Дошкільна освіта
Статус дисципліни	Обов'язковий освітній компонент
Сторінка курсу в MOODLE	https://moodle.kpnu.edu.ua/course/view.php?id=22505

ПРЕРЕКВІЗИТИ І КОРЕКВІЗИТИ КУРСУ

Міждисциплінарні зв'язки	“Пропедевтика мовленнєвих порушень”, Психологія осіб з порушеннями мовлення”, “Основи інклюзивної освіти”, “Загальна психологія”, “Дошкільна лінгводидактика”, „Спеціальна методика розвитку мовлення”
Мова викладання	Українська

Обсяг дисципліни

Характеристика навчальної дисципліни

Найменування показників

денна форма навчання

Рік навчання	1-й (2022-2023, 2-й (2023-2024), 3-й(2024-2025)
Семестр вивчення	2,3,4,5,6
Кількість кредитів ЄКТС	15
Загальний обсяг годин	450 год.
Кількість годин навчальних занять	180 год.
Лекційні заняття	60 год.
Практичні заняття	60 год.
Семінарські заняття	-
Лабораторні заняття	60 год.
Самостійна та індивідуальна робота	270 год.
Форма підсумкового контролю	залік (3, 5 семестри), екзамен (4, 6 семестри)

Анотація курсу

Освітній компонент „Логопедія” спрямована на ознайомлення здобувачів вищої освіти з науково-теоретичними основами логопедичного процесу. Здобувачі ознайомляться з характеристиками порушень мовлення у дітей (зокрема, звуковимови, фонемного розрізнення, лексико-граматичного компоненту, темпо-ритмічного та мелодико-інтонаційного компонентів); з причинами їх виникнення та типовими проявами; опанують знаннями та практичними навичками застосування технологій діагностики порушень мовлення у дітей. Під час вивчення курсу здобувачі засвоять зміст корекційних методик для надання логопедичних послуг дітям дошкільного віку, опанують навички оформлення логопедичної документації (мовленнєві карти, планування, конспекти логопедичних занять). ОК „Логопедія” передбачає також формування базових знань та умінь щодо профілактики порушень мовлення у дитячого населення.

Консультації з навчальної дисципліни

Очні консультації (згідно з графіком консультацій);
онлайн-консультації

Мета і завдання курсу

Мета: теоретико-практична підготовка фахівців-логопедів до професійної діяльності: формування системи знань про порушення мовлення та методики їх подолання, формування діагностико-корекційних умінь логопедичної роботи з дітьми.

Завдання:

1. формування теоретико-методологічної компетентності (знань про етіологію, механізми і структуру мовленнєвих порушень);
2. формування логодіагностичної та логокорекційної компетентності;
3. формування організаційно-методичної компетентності (щодо організації логопедичної роботи)
4. розвиток професійного мислення, вдосконалення власної мовленнєвої компетентності студентів;

5. формування умінь самостійної роботи з науково-методичною літературою та ін. джерелами інформації;

6. розвиток креативності, професійної творчості, стимуляція потреби у професійному саморозвитку.

ФОРМАТ КУРСУ

Форми та види проведення навчальних занять

лекційні заняття, практичні заняття, лабораторні заняття, самостійна робота.

Методи та форми контролю

Методи контролю: опитування на практичних заняттях, участь в дискусіях, практичні завдання, лабораторні роботи, розробка тематичних презентацій, відео- і фото звіти.

Форми контролю: поточний контроль; модульні контрольні роботи; залік/екзамен

Необхідне технічне та програмне забезпечення, обладнання

Логопедичний інструментарій, інформаційно-комунікаційні засоби; дидактичне приладдя

Вивчення наукової (додаткової) літератури з предмету; підготовка доповідей/презентацій; виконання дослідницьких завдань з підготовкою відео/аудіо звітів за їхніми результатами; розробки індивідуальних та фронтальних логопедичних занять; підготовка методичних матеріалів для логодіагностики і логокорекції.

Індивідуальні завдання

Інтегральна компетентність (ІК)

ІК: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього віку та дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної та спеціальної освіти, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов

Загальні компетентності (КЗ)

КЗ 06. Здатність до особистісної взаємодії.

КЗ 07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Спеціальні (фахові) компетентності (КС)

КС 10. Вміння скласти Індивідуальну програму розвитку та необхідні для навчання дітей з особливими освітніми потребами документи, бути знайомим з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням

КС 22. Здатність реалізовувати ефективні корекційно-освітні технології у роботі з дітьми з порушеннями мовленнєвого розвитку, доцільне обирати методичне та інформаційно-комп'ютерне забезпечення.

КС 24. Здатність працювати в команді, здійснювати комплексний логопедичний, психологічний та соціальний супровід дітей з особливими освітніми потребами.

КС 27. Здатність планувати та організовувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури та особливостей порушення мовленнєвого розвитку, актуального стану та потенційних можливостей осіб з особливими освітніми потребами.

СХЕМА КУРСУ**Денна форма**

Назви змістових модулів і тем	разом	Кількість годин					
		у тому числі					
		лекційні заняття	практичні заняття	семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні основи логопедії (2 семестр)							
Тема 1. Логопедія як наука	8	2	2			4	
Тема 2. Класифікації порушень мовлення	10	2	2		2	4	
Тема 3. Етіологія порушень мовлення	12	2	2		2	6	
Тема 4. Зв'язок логопедії з психолого-педагогічними, лінгвістичними науками	10	2	2		2	4	
Тема 5. Зв'язок логопедії з медичними науками	10	2	2		2	4	
Тема 6. Нормативні показники розвитку усного мовлення в онтогенезі	26	2	2		4	18	
Разом за змістовим модулем 1	76	12	12		12	40	
Змістовий модуль 2. Анатомо-фізіологічна система органів мовленнєвого апарату (3 семестр)							
Тема 1. Центральний апарат мовлення	22	2	4		2	14	
Тема 2. Периферичний апарат мовлення	26	4	4		2	16	
Тема 3. Характеристика фонологічного компоненту мовленнєвої діяльності у дітей	26	2			4	20	
Разом за змістовим модулем 2	74	8	8		8	50	
Змістовий модуль 3. Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення: дислалія (4 семестр)							
Тема 1. Поняття фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення	10	4	2			4	
Тема 2. Клінічна і психолого-педагогічна характеристика дітей з дислалією	10	2	2		2	4	
Тема 3. Обстеження мовленнєвих умінь у дітей з дислалією	16	2			4	10	
Тема 4. Система корекційної роботи з подолання дислалій	8	2	2			4	
Тема 5. Методичні основи подолання порушень вимови у дітей: підготовчий етап	16	2	2		4	8	
Тема 6. Методичні основи подолання порушень вимови у дітей: етап постановки звуків	24	2	2		4	16	
Тема 7. Методичні основи подолання порушень вимови у дітей: етап автоматизації, диференціації і введення	14	2	2		2	8	

звуків в мовлення

Тема 8. Організаційні аспекти логопедичної роботи з подолання дислалій у дітей	10	2	2		6
--	----	---	---	--	---

Разом за змістовим модулем 3	108	18	14	16	60
-------------------------------------	------------	-----------	-----------	-----------	-----------

Змістовий модуль 4. Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення: ринологія, дизартрія (5 семестр)

Тема 1. Ринологія: причини механізми, симптоматика, класифікації.	16	2	2	2	10
---	----	---	---	---	----

Тема 2. Особливості логопедичної роботи з подолання ринології.	18	2	4	2	10
--	----	---	---	---	----

Тема 3. Дизартрія: причини механізми, симптоматика, класифікації.	16	2	2	2	10
---	----	---	---	---	----

Тема 4. Особливості логопедичної роботи з подолання дизартрії.	30	2	4	4	20
--	----	---	---	---	----

Разом за змістовим модулем 4	80	8	12	10	50
-------------------------------------	-----------	----------	-----------	-----------	-----------

Змістовий модуль 5. Загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ) (6 семестр)

Тема 1. Клінічна характеристика дітей з ЗНМ. Поняття затримки мовно-мовленнєвого розвитку	14	2	2		10
---	----	---	---	--	----

Тема 2. Психолого-педагогічна характеристика дітей з загальним недорозвиненням мовлення. Періодизація ЗНМ	14	2	2		10
---	----	---	---	--	----

Тема 3. Поняття алалії: етіологія, механізми симптоматика, класифікації.	18	2	2	2	12
--	----	---	---	---	----

Тема 4. Зміст і методика логопедичного обстеження дітей з ЗНМ.	18	2	2	4	10
--	----	---	---	---	----

Тема 5. Характеристика системи корекційної роботи з подолання ЗНМ у дошкільників	14	2	2	2	8
--	----	---	---	---	---

Тема 6. Поетапний зміст і методика логопедичної роботи з подолання ЗНМ у дітей	34	4	4	6	20
--	----	---	---	---	----

Разом за змістовим модулем 5	112	14	14	14	70
-------------------------------------	------------	-----------	-----------	-----------	-----------

Разом годин	450	60	60	60	270
--------------------	------------	-----------	-----------	-----------	------------

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПР 03. Розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні особливості дітей з особливими освітніми потребами.

ПР 10. Бути знайомим з програмою раннього втручання, розуміти можливості опори на нього в подальшій роботі дітьми з особливими освітніми потребами.

ПР 24. Знати теоретичні основи спеціальної освіти відповідно до спеціалізації, застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження у професійній діяльності, релевантні статистичні методи обробки отриманої інформації, узагальнювати результати дослідження.

ПР 25. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (супровід) відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. Реалізовувати психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.

ПОЛІТИКА КУРСУ

1. Необхідність дотримання обов'язкових принципів академічної доброчесності, визначених Кодексом академічної доброчесності в КПНУ https://drive.google.com/file/d/1W_tRKAqt4kKFyD1zNzR76uxVZY3mUjBV/view та Положенням про дотримання академічної доброчесності <https://drive.google.com/file/d/1nVC6hDHeT4WxNS5c45xybMiWBEVDbGpb/view>
2. Відвідування занять здобувачами вищої освіти є обов'язковою складовою організації освітнього процесу. Про неможливість відвідування занять з поважних причин мають завчасно повідомляти викладача (-ів). Деталі за покликанням: <https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view>
3. Підтримується креативна ініціатива здобувача (-ів) вищої освіти.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИМОГИ

Форми оцінювання Оцінювання навчальної дисципліни проводиться за результатами поточного та підсумкового контролю.

Оцінка за поточний контроль складається з оцінювання аудиторної та результатів самостійної роботи здобувача, а також індивідуального завдання (виконання та захист тематичної роботи). Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі.

<https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view>
<https://drive.google.com/file/d/0B4IW4J1QFZAoLXVNNzg2bFJTRng2ZVFjdnA0dEV1YmFiQXY4/view?resourcekey=0-CxWUU4B0hXDwe08FZrsfoQ>

Таблиця 1

Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Рейтингова оцінка з кредитного модуля (навчальної дисципліни)	Підсумкова оцінка за шкалою ECTS	Рекомендовані системою ECTS статистичні значення (у %)	Підсумкова оцінка за національною шкалою	
			екзаменаційна	залікова
90-100	A (відмінно)	10	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	25	добре	
75-81	C (добре)	30		
67-74	D (задовільно)	25	задовільно	
60-66	E (достатньо)	10		
35-59	FX		незадовільно	не зараховано
34 і менше	F			

Поточний і модульний контроль (100 балів)			Залік (сума балів)
Змістовий модуль 1 (100 балів)			
Поточний контроль	Самостійна робота	Модульна контрольна робота	100 балів
40 балів	20 балів	40 балів	

* Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях рівний 12 балів; підсумкова оцінка поточного контролю обчислюється за формулою

$$r_k = (0,05 \times r_k^c + 0,4) \times r_k^*$$

де: r_k^c – середня оцінка навчальної діяльності студента на навчальних заняттях з навчального (змістового) модуля, тобто частка від ділення суми всіх оцінок на їх кількість (беруться оцінки від 4 до 12);

r_k^* – встановлений максимально можливий бал оцінювання результатів певної навчальної діяльності студента за результатами контрольного заходу поточного контролю з урахуванням її вагомості.

Перелік орієнтовних питань до підсумкового контролю	4 семестр 1. Мета і завдання логопедії як науки. 3. Загально-педагогічні та спеціальні принципи логопедії як науки. 4. Понятійно-категоріальний апарат логопедії як науки. 5. Структура логопедії як науки. 6. Актуальні проблеми сучасної логопедії 7. Термінологія у галузі логопедії. 8. Функціональні причини порушень мовлення у дітей. 9. Соціально-психологічні причини порушень мовлення у дітей. 10. Екзогенно-органічні причини порушень мовлення у дітей та дорослих. 9. Спадковий фактор у етіологія мовленнєвих порушень. 10. Клініко-педагогічна класифікація порушень мовлення. 11. Психолого-педагогічна класифікація порушень мовлення. 12. Периферійні відділи мовленнєвого апарату: дихальний. 13. Периферійні відділи мовленнєвого апарату: голосовий. 14. Периферійні відділи мовленнєвого апарату: артикуляційний. 15. Групи м'язів, що забезпечують вдих і видих. 16. Особливості фізіологічного та мовленнєвого дихання. Назвіть частини провідної ланки мовленнєвого апарату. 17. Будова центрального мовленнєвого апарату: лобна частка 18. Будова центрального мовленнєвого апарату: скронева частка 19. Будова центрального мовленнєвого апарату: тім'яно-потиличні частки 20. Будова центрального мовленнєвого апарату: мозочок та провідникові шляхи 21. Система черепно-мозкових нервів та їх значення для мовленнєвої діяльності. 22. Характеристика провідникової ланки мовленнєвого апарату. 23. Характеристика слухової аналізаторної системи та її значення для розвитку і функціонування мовлення. 24. Характеристика понять „фонетичний слух” та „фонематичний слух”. 25. Структура і функції фонематичного слуху. 26. Система фонем української мови; артикуляційні і акустичні ознаки фонем. 27. Поняття “фонетичний недорозвиток мовлення,.
---	---

	28. Поняття “фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення”. 29. Дислалія: клінічна характеристика порушення. 30. Дислалія: психолого-педагогічна характеристика порушення. 31. Дислалія: лінгвістична характеристика порушення 32. Методика логопедичного обстеження звуковимови. 33. Методика логопедичного обстеження будови і рухливості артикуляційного апарату. 34. Методика логопедичного обстеження фонематичного слуху. 35. Методичні установки з підготовки дитини до корекції вимови фонем. 36. Зміст підготовчого етапу корекції дислалій. 37. Система артикуляційної гімнастики: мета, завдання, класифікація вправ, методика застосування. 38. Зміст і методика корекції фонематичного слуху. 39. Зміст і методика формування мовленнєвого дихання. 40. Методика корекції порушень вимови губних, губнозубних звуків. 41. Методика корекції сигматизму свистячих звуків. 42. Методика корекції сигматизму шиплячих звуків. 43. Методика корекції ламбдацизмів. 44. Методика корекції ротацизмів. 45. Методика корекції передньоязикових (альвеолярних) звуків. 46. Методика корекції задньоязикових звуків. 47. Зміст етапу автоматизації звука. 48. Зміст етапу диференціації звука. 49. Зміст етапу введення звука в мовлення. 50. Структура логопедичного заняття з подолання дислалії у дітей. 51. Логопедичний кабінет та його устаткування. 52. Характеристика методів і прийомів логопедичної роботи з подолання порушень вимови у дітей. 6 семестр 1. Поняття ринолалії: причини, симптоматика. 2. Органічна ринолалія (закритої та відкритої форми). 3. Функціональна ринолалія (закритої та відкритої форми). 4. Особливості обстеження мовлення у дітей з ринолалією. 5. Система корекційної роботи з подолання ринолалії. 6. Особливості корекції звуковимови у разі ринолалії. 7. Поняття дизартрії: причини, симптоматика. 8. Клінічна класифікації дизартрії. 9. Психолого-педагогічна класифікації дизартрії. 10. Диференційна характеристика бульбарної і псевдобульбарної дизартрії. Поняття стертої дизартрії. 11. Характеристика екстрапірамідної форми дизартрії. 12. Характеристика кіркової форми дизартрії. 13. Характеристика мозочкової форми дизартрії.
--	--

	14. Типологія дизартричних симптомів (рухових, мовленнєвих). 15. Особливості обстеження мовлення у дітей з дизартрією. 16. Система корекційної роботи з подолання дизартрії. 17. Методика нормалізації тону і розвитку рухливості мовленнєвих м'язів у дитини з дизартрією. 18. Методика формування кінетико-кінестетичних праксисів у дитини з дизартрією. 19. Методика формування преартикуляторних позицій та корекції вимови у дитини з дизартрією. 20. Логопедичний масаж та особливості його використання у роботі із подолання дизартрії. 21. Структура логопедичного заняття з подолання дизартрій у дітей. 22. Характеристика поняття «загального недорозвитку мовлення» у дітей. 23. Етіологія ЗНМ. Поняття «затримка мовленнєвого розвитку». 24. Клінічна класифікація ЗНМ. 25. Періодизація ЗНМ (рівні сформованості мовлення при його недорозвитку). 26. Психолого-педагогічна характеристика дітей з ЗНМ. 27. Поняття алалії (причини, механізми симптоматики) 28. Характеристика моторної алалії. 29. Характеристика сенсорної алалії. 30. Диференційна характеристика ЗНМ; алалії. 31. Зміст і методика обстеження мовлення у дітей з ЗНМ. 32. Вторинний ЗНМ у дітей. 33. Система корекційної роботи з подолання ЗНМ у дітей. 34. Зміст і методика підготовчого етапу корекції ЗНМ. 31. Зміст і методика першого етапу корекції ЗНМ: стимуляція комунікативної активності, формування звуконаслідувань, пасивного предметного і дієслівного словника, елементарної фрази. 32. Характеристика прийомів формування імпресивного та експресивного мовлення дитини з ЗНМ на етапі корекційної роботи. 33. Зміст і методика другого етапу корекції ЗНМ: формування пасивного і активного словника, початкових навичок словозміни, формування простого (поширеного) речення. 34. Методика формування ритміко-складової структури мовлення та звуковимови у дітей з I та II рівнем ЗНМ. 35. Методика формування лексико-граматичних умінь у дітей з ЗНМ на II етапі корекційної роботи. 36. Методика формування прийменникових конструкцій на I етапі корекції ЗНМ. 37. Зміст і методика третього етапу корекції ЗНМ: активізація лексико-граматичних умінь, формування навичок словозміни і словотвору, лексичних і синтаксичних узагальнень. 38. Методика формування відмінкової словозміни на II і III етапах корекції ЗНМ.
--	---

	39. Методика формування зв'язного мовлення на III етапі корекції ЗНМ. 40. Особливості корекції звуковимови у дітей з ЗНМ. 41. Організація логокорекційної роботи з «немовленнєвими дітьми». 42. Структура логопедичного заняття на підготовчому і першому етапах корекції ЗНМ. Рекомендовані прийоми роботи з дітьми на цих етапах. 43. Структура логопедичного заняття на другому і третьому етапах корекції ЗНМ. Рекомендовані прийоми роботи з дітьми на цих етапах. 44. Стимулюючі технології логопедичної роботи з подолання ЗНМ, алалії: логоритміка. 45. Стимулюючі технології логопедичної роботи з подолання ЗНМ, алалії: нейрогінмстика. 46. Стимулюючі технології логопедичної роботи з подолання ЗНМ, алалії: ейдетика. 47. Стимулюючі технології логопедичної роботи з подолання ЗНМ, алалії: комп'ютерні ігри та програмне забезпечення. 48. Стимулюючі технології логопедичної роботи з подолання ЗНМ, алалії: апаратні методи корекції. 49. Характеристика методичного забезпечення логопедичної роботи з подолання ЗНМ у дітей (методики Л. Трофіменко, Ю.Рібцун, Є.Соботович, Н.Жукової, О.Мастюкової та ін.) 50. Організаційні аспекти логокорекційної роботи з дітьми з сенсорною алалією. 51. Організаційні аспекти логокорекційної роботи з дітьми з вторинним ЗНМ, зумовленим ІІ. 52. Організаційні аспекти логокорекційної роботи з дітьми з вторинним ЗНМ, зумовленим порушенням слуху. 53. Організаційні аспекти логокорекційної роботи з дітьми з вторинним ЗНМ на фоні РАС. 54. Проблема профілактики порушень мовлення у дітей.
Рекомендована література (основна, додаткова, інтернет-ресурси)	Основна: 1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. Вид. 4-е. К.: Слово, 2017. 856 с. 2. Шеремет М.К., Боряк О.В. Неврологічні основи логопедії : навч. посібн. Суми: ФОП Цьома С.П., 2016. 252 с. 3. Гаврилова Н.С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. 200 с. 4. Конопляста С.Ю. Ринолалія від А до Я: Монографія. К.: Книга-плюс, 2015. 312 с. 5. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії). К., 2009. 244 с. 6. Мілевська О.П. Логогінмстика: методичні рекомендації. Кам'янець-Подільський; Медобори, 2017. 56 с.

Додаткова:

1. Баришук Г.С. Прислухайтесь, як говорить ваша дитина. Альбом обстеження мовлення дітей : Посібник для логопеда. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 48 с.
2. Богуш А.М. Мовеннєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. 2-е видання. Київ: Слово, 2010. 374 с.
3. Боровик І.Г. Артикуляційні вправи – корисні та цікаві. – Харків: Видавництво „Ранок”, 2010. 64 с.
4. Вступ до спеціальності: Логопедія (Текст): навчальний посібник / І.М. Омельченко, В.В. Тарасун, Л.О. Федорович. Кременчук: Християнська Зоря, 2011. 416 с.
5. Гомля В., Федорович Л. Артикуляційна гімнастика / за ред. Л. Федорович. Кременчук: Християнська зоря, 2008. 74 с.
6. Гайван Т.Я., С.В. Макарова. Логопедична робота з дітьми (із загальним недорозвиненням мовлення III рівня) (Комплекс матеріалів для логопедичних занять). Харків: Видавництво „Ранок”, 2008. 184 с.
7. Дефектологічний словник: навч. посібник / за ред. В.І. Бондаря, В.М.Синьова. Київ : «МП Леся», 2011. 528 с.
8. Довідник учителя-логопеда / Авт-упор. Лупінович С.М. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 112 с.
9. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей: Дидактичний матеріал. К.: Літера ЛТД, 2003. 104 с.
10. Мовні ігри та вправи зі словом / Упоряд. В.Л. Сухар. Х.: Веста: Ранок, 2008. 176 с.
11. Ревуцька О.В. Збагачення лексичного запасу молодших школярів із важкими порушеннями мовлення у процесі засвоєння словотворчих засобів: Монографія. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2007. 181 с.
12. Рібцун Ю.В. Професійний довідник учителя-логопеда закладу дошкільної освіти. 2-е видання. Херсон: Вид. група «Основа», 2013. 238 с.
13. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. 3-е видання, доповнене. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. 160 с.
14. Свиридов О.І. Анатомія людини: Підручник / за ред. І.І. Бобрика. Київ.: Вища школа, 2001. 399 с.
15. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. 308 с.
16. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс / за ред. Є.Ф. Соботович. Київ: Актуальна освіта, 2007. 120 с.

	17. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс. Київ: Актуальна освіта, 2013. 108 с. 18. Федорович Л.О. Формування правильної вимови у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Кременчук: Християнська Зоря, 2007. 346 с. 19. Федорович Л.О. Формування мовленнєвого дихання у дітей з порушеннями мовлення. Кременчук: Християнська Зоря, 2010. 92 с. 20. Формування фонематичних процесів у дітей з порушеннями мовлення: науково-методичний посібник / І.В. Макаренко, Л.О. Федорович. Кременчук: Християнська Зоря, 2012. 94 с. Інтернет-ресурси: 1. https://www.youtube.com/watch?v=VgcyoJ6aJ6k 2. http://www.LogoClub 3. http://www.logoped.in/ua 4. http://www.e-reading.org.ua/book.php?book=99879
--	--